

Van-e kötőmód a magyarban? (Egy szórendi vizsgálat tanulságai)

SZARKA PÉTER

1. Kiindulásul válasszunk két nyomatéktalan összetett mondatot, melyek tehát hangsúlyviszonyaikkal és szórendjükkel sem kirekesztést, sem nyomatékosítást nem fejeznek ki. A mellékmondatokban azonban legyen „felszólító mód”.

- (1) *Arra kérlek, hogy takarítsd ki a szobát.*
- (2) **Arra kérlek, hogy kitakarítsd a szobát.*
- (3) *Megérdemled, hogy kitakarítsd a szobát.*
- (4) **Megérdemled, hogy takarítsd ki a szobát.*

Az (1) és (3) mellékmondatainak igei állítmánya formailag felszólító módú, tehát látszólag nyugodtan állíthatjuk azt, hogy felszólító módú mellékmondatokkal állunk szemben. A hagyományos grammatikának az az ismert (és követhető) tételével azonban – miszerint az alárendelő összetett mondatok modalitását a főmondat modalitása határozza meg – szőnyeg alá is söpörhető a példamondatok problematikája. Nevezetesen az, hogy – miként a (2) és (4) mondatokból kitűnik – a mellékmondatok igei állítmánya igekötőinek stabil szórendi pozíciójuk van. Az egyik esetben (1) az igekötő követi az igét, s ez rendben is lenne, hiszen felszólító módban az igekötő rendszeren követi az igét, a másik esetben viszont (3) az igekötő az ige előtt áll, s ez ellentmond a felszólító módú igekötős ige szórendi szabályának.

Dolgozatomban ennek a szórendi jelenségnek próbálok utánajárni. A magyarázatra szoruló grammatikai ellentmondás forrásvidéke a magyar mint idegen nyelv tanításának gyakorlata volt. Ha máskor nem, akkor legkorábban a célhatározói mellékmondat tanításakor botlik bele a magyar mint idegen nyelv tanára a hagyományos grammatikában nagyvonalúan kezelt (azaz megoldatlan) jelenségbe, a mellékmondati igei állítmány móduszának kérdésébe.

2. Előlegezve a lehetséges megoldást, azt tételezzük fel, hogy az (1) mellékmondatában felszólító módú, a (3) mellékmondatában pedig kötőmódú igei állítmány áll. Ezen állítás alapjául egy formai ismérv, az igekötő szórendi helyének különbsége szolgál – egyelőre.

Itt azonban egy rövid kitérőt kell tennünk. Nevezetesen a magyar generatív grammatikára kell hivatkoznunk, melyben megtaláltuk azt a fogalmat, melynek segítségével nemcsak az igekötő előbb jelzett szokatlan szórendi viselkedését tudjuk megmagyarázni, hanem más mondatrészek szórendjét is. Ez a szintaktikai kategória az igemódosítók osztálya.

Az igemódosítókat a következőképpen jellemezhetjük:

– Nem megnevezésre, hanem jellemzésre szolgálnak. Tehát nem individuumot jelölnek, önálló referenciával nem rendelkeznek, hanem csak az ige jelentését gazdagítják, módosítják.

– Az igemódosító és az őt közvetlenül követő ige egy hangsúlyszakkasszal ejtendő, tehát egy szerkezetnek számítanak, azaz az igemódosítók az igétől balra állnak.

– Az egyetlen igemódosító az igekötő, mely szótári egységet alkot az igével, de a pusztá névszói igemódosítók nem alkotnak zárt osztályt, így nem is sorolhatók fel a lexikonban.

[Ezzel szemben a bővítmények

– megnevező kifejezések, van referenciájuk, individuumot jelölnek, topikalizálhatók,

– az ige után állnak, szórendjük szabad,

– az igemódosítókkal együtt az ige valenciájába tartoznak (propozíció), de bővítmény lehet szabad határozó is.]

É. Kiss (1998: 36) az előbbieik alapján a következőképpen adja meg az igei csoport szerkezetét:

VP

V'

XP   V   NP   NP...
(+VM)

(A szimbólumok magyarázata: VP: igei csoport, V: ige, XP: tetszőleges alaptagú kifejezés, NP: főnévi csoport, +VM: + szótári jegyű igemódosító.)

Az igemódosítók osztályába pedig az alábbi összetevők tartoznak:

- igeekötők,
- puszta névszóból álló vonzatok:
  - névelőtlen főnévi tárgy, pl. *újságot olvas*;
  - névelőtlen főnévi határozó, pl. *színházba jár*;
  - összetett állítmány névszói része, pl. *ügyes volt, orvos lesz*;
  - melléknévi állapothatározó, pl. *ügyeskedőnek tartják*;
  - melléknévi és névelőtlen főnévi eredményhatározó, pl. *boldoggá tesz, titkárrá választják*;
  - főnévi igenév: *járni tanul*;
  - névelőtlen alany (ha patiens [elszenvedő] vagy jellemzett [nem fejt ki aktivitást]), pl. *gyerek született, Péter beteg* (a tematikus szerepekről: Komlósy 1992, 358–363).

Ha tehát sikerül megmagyaráznunk (1)-ben és (3)-ban az igeekötő viselkedését, akkor egy jelentős mondattani osztály szőrendi viselkedésére is magyarázatot kapunk, jelentősen segítve ezzel azt a gyakorlatot, a magyar mint idegen nyelv tanítását, ahonnan megfigyelésünk is származik.

3. Érdemes egy pillantást vetni a kérdés történeti hátterére is. Benkő történeti nyelvtanában (1995: 657) a középkori latin hatásról és az igemódokról ezt írja: „Szövegeink nagyrészt latin forrásszövegekre támaszkodnak, és jól látható rajtuk a latin célhatározói mellékmondatokban kötelező *consecutio temporum* szabályainak hatása. Ez főként akkor tűnik fel, ha a főmondat állítmánya múlt idejű, ilyenkor ugyanis a mellékmondat igéje *coni. praet. imp.*-ban áll, amelyet a magyar feltételes jelennel ad vissza. Ellenben ha a főmondat igéje jelen (jövő) idejű vagy felszólító módú, a mellékmondat *coni. praes. imp.*-ának magyar fordítása felszólító módú igealak...” Állítását bőséges ómagyar kori példaanyaggal illusztrálja (Benkő 1995: 656–658, a pontos betűhív átírás is ugyanitt található):

- (5) *ky ezert bochattateek menybeul. nekevnk meg ielenny. hog elevtvevnk iarna*
- (6) *yde iottem: ...hog felemelnem az en zemeymet a hegekre*
- (7) *Tamady fel wram ysten, ees fel magasztasseek the kezed, hogy el ne felegy zegenyeketh*
- (8) *siralmual allonk hogy megy nyttassek nekewnk*
- (9) *menenek azok zent ferenczert hogy oda hoznak ewtett*

Mindebből számunkra az a lényeg, hogy az ómagyar korban indult meg a főnévi igeneves szerkezetek célhatározói mellékmondatos felol-

dása. Benkő azonban nem foglal határozottan állást abban a kérdésben, hogy ez mennyiben volt latin hatás vagy belső fejlemény. Ez a mi szempontunkból valójában nem is fontos. Annál lényegesebb az, hogy a magyar főnévi igeneves szerkezet célhatározói mellékmondatos megfelelőjében a feltételes és a „felszólító mód” versenyzett egymással, s ez a küzdelem – ismereteink szerint – csak a múlt század végén zárult le az „imperatívusz” győzelmével.

4. Mindeddig a „felszólító mód” terminust idézőjelbe tettük. Nyilvánvalóan azért, mert szerintünk a vizsgált mondatokban nincs imperatívusz. De nézzünk még néhány mai példát!

(10) *Ez az esős őszi idő is csak arra való, hogy megfázzon az ember.*

(11) *Magyarázhatok én apádnak: arra sem képes, hogy elpakolja maga után a ruháit.*

Ha most a mellékmondatok jelentését megvizsgáljuk, világossá válik, hogy nem tulajdoníthatunk nekik felszólító módú jelentést, sőt „szemantikai abszurdum” (Pomozi Péter kifejezése) lenne imperatívuszi jelentést feltételezni a mellékmondatokban. Ezzel már két érvünk is arra vonatkozólag, hogy itt nem felszólító módról van szó. Egyrészt tehát az igemódosító szórendi helye tér el a felszólító módú ige igemódosítójának elvárható szórendi helyétől, másrészt pedig a mellékmondatokból jelentéstaniilag hiányzik a felszólítás. Ez azonban még csak negatív elhatárolás: még csak tagadni tudjuk a felszólító mód mellékmondati jelenlétét. A feltételezett konjunktívusz mondattani funkcióját még meg kell fejtenünk.

További fontos megfigyelést tehetünk akkor, ha észrevesszük, hogy a felszólító mód elvárásainak szórendileg nem megfelelően viselkedő igemódosító és a vizsgált igemód kizárólag csak *hogy* kötőszós mellékmondatokban fordul elő. Ez viszont logikusan következik abból a grammatikai körülményből, hogy az egyelőre hipotetikusan állított magyar kötőmód főnévi igeneves szerkezetek (nem vonatkozó) mellékmondatos feloldásából keletkezett.

Ha már a jelentésnél tartunk, érdemes egy pillantást vetnünk a nyelv-művelők által sokat bírált, mert erdélyi regionalizmusnak tartott szerkezetre, nevezetesen az *el kell* (, *hogy*) *menjek; kell, hogy elmenjek* alakulatra is. E dolgot kontextusában könnyű megállapítanunk, hogy az *(én) el kell menjek* és a *(nekem) el kell mennem* párban áll: azaz a főnévi igeneves szerkezetnek más (szerintünk konjunktívuszi) szemléletű átfogalma-

zásáról van szó az *el kell menjek*-ben. Manapság már szociolingvisztikai felmérések tanúskodnak arról, hogy a magyarországi beszélők körében terjed az *el kell menjek* forma, sőt az utóbbit választékosabbnak is tartják. Az előbbi forma egyre szélesebb körű használatában nyilvánvalóan a nyelvi határok lebomlása, az erdélyi magyar köznyelv hatása is szerepet játszik. A nyelvművelés és a szociolingvisztika vitájába most nem kívánunk részletekbe menően beleszólni, azt azonban mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy mind a két forma, tehát a főnévi igeneves és a „felszólító módos” is grammatikus. Tehát nem hibás, nem helytelen és nem nem magyaros, hogy a nyelvművelők szubjektív minősítéseit idézzük. Ezzel a nyelvművelés gerjesztette vitát is eldöntöttnek véljük, s a kérdés a szociolingvisztika és a stilsztika hatáskörébe tartozik, és persze a grammatikába is.

A grammatikának van még további lényegbevágó szempontja. Fel kell figyelni a két szerkezet alanyára, az *én*-re és a *nekem*-re. Az utóbbi az izgalmasabb: A hagyományos grammatika a *nekem*-ről azt vallja, hogy ez a mondat logikai alanya, melyet ebben a mondat típusban a magyar nyelv részeshatározóval fejez ki, a mondat állítmánya pedig a *kell*, és grammatikai alanya az infinitívusz. Egy másik elképzelés szerint (Hegedűs 1999: 324) azonban a *nekem* a cselekvés passzív résztvevője, aki külső kényszer vagy ok hatására elszenvedi a cselekvést. A *nekem* e felfogás szerint *-nak/-nek* ragos passzív alany, szubjektívusz. A mondat állítmánya pedig a segédige és a főnévi igenév együttesen lenne, s ez a mondat típus állapotot fejezne ki. A felvetés mindenképpen elgondolkodtató, ám ami ebből most számunkra hasznosítható megállapítás az az, hogy a *nekem el kell mennem* szerkezet szenvedő jelentésű, melyre formailag egyértelműen utal a viszonyragos (a hagyományos felfogás szerint logikai) alany. (L. az indoeurópai nyelvek passzív szerkezetű mondatait párhuzamként: a cselekvő mondat alanyából a passzív mondatban prepozíciós összetevő lesz.) Ebből pedig egyenesen levezethető az a gondolat, hogy a történetileg előbb létezett passzív (főnévi igeneves) szerkezet aktív, cselekvő jelentésű párja az *én el kell menjek*, melyben a személyes névmás cselekvő alany.

5. Az aspektus szempontjából is vizsgálhatók a „felszólító módú” mellékmondatos összetett mondatok. Előtte röviden az időviszonyokról. Nem nehéz annak belátása, hogy mind a felszólító modalitású mondatok, mind pedig az általunk kötőmódosnak nevezett mellékmondatok utóidejűek.

(12) *Edd meg az ebédedet!*

(13) *Arra intelek, hogy edd meg az ebédedet!*

(14) *Megtiltom, hogy megedd az ebédedet!*

Az utóidejűség eleve beletartozik a felszólító mód szemantikájába, s az általunk kötőmódnak nevezett módusz mintegy örökölte ezt az imperatívusztól. De ugyanez érvényes az aspektusokra is. Mindkét mód alapszórendű mondatokban befejezett aspektusú. Azonban bizonyos esetekben kötő- és kijelentő móddal aspektusbeli különbségeket tudunk kifejezni.

(15) *Az a fontos (most), hogy (most) észreveszem a hibákat.*

(16) *Az a fontos (most), hogy (majd) észrevegym a hibákat.*

A (15) fő- és mellékmondati cselekvése egyidejű, s ehhez folyamatos aspektus társul. A (16) utóidejű cselekvést reprezentál, melynek aspektusa befejezett.

6. A magyar konjunktívusz funkciójának meghatározásához először azt a modalitás-fogalmat idézzük, melyet a legtartalmasabbnak és (a fogalom előnyére) a legtömörebbnek ismerünk: „A modalitás a világ egy lehetséges állapotát fejezi ki (azaz egy az aktuális világtól különböző lehetséges világot)” (Kiefer 1990: 7).

A magyarban a hagyományos grammatika három igemódot ismer: a kijelentő, a feltételes és a felszólító módot. Az aktuális, tényleges világot a kijelentő mód hordozza, a világ lehetséges állapotát pedig a feltételes és a felszólító mód. A feltételes mód egy lehetséges világ létezését tételezi, s valóságossá válását feltételhez köti, vagy a lehetséges világ eleve irreális, s ténylegessé soha nem válhat. A felszólító mód szemantikáját pedig egyszerűen úgy adhatjuk meg, hogy egy akart világot jelöl. Ebben a rendszerben kell elhelyeznünk a magyar kötőmódot.

Az idézett modalitás-fogalom azt sugallja, hogy a feltételes és felszólító modalitás felfüggeszti a faktualitást. Szemantikailag világos ez a felfüggesztés az előbb említett két mód esetében. Ezeket a móduszokat jelentésstanilag jelöltnek tekintve azt mondhatjuk, hogy a kötőmód szintén felfüggeszti az aktuális világ érvényességét, a mondat jelentéstartalmát – metaforikusan szólva – „elemeli a valóságtól”, ahogy ezt a feltételes és a felszólító mód is teszi, de más, szemantikailag értelmezhető jelölt jelentés nélkül. Tehát pusztán a valóságtól való távolítással (Distanzierung), a virtuális világ pusztta megjelölésével írhatjuk le a magyar konjunktívusz funkcióját. Mindez a következő mondatok jelentésén könnyen belátható!

(17) *Az orvos azt diagnosztizálta, hogy egészséges vagyok.*

(18) *Az orvos úgy diagnosztizált, hogy egészséges legyek.*

Ezzel persze feltaláltuk a spanyolviaszt, hiszen azokban a nyelvekben, amelyekben van kötőmód, a tárgyalt módusz hasonló szerepet lát el. A magyar kötőmód funkciójának leírása – még ha nem is új – mégis fontos, mert a tanulmány elején említett igemódosítók szórendi, formai viselkedésének az okát meg tudjuk adni, s így például a magyar mint idegen nyelv tanításának praktikus céljait követve – szerencsés esetben – már valamilyen anyanyelvi fogódzót tudunk adni a nyelvtanulóknak (s a grammatikai leírás hiányossága miatt nem kell a tanárnak valamilyen kikerülési stratégiát követnie).

A magyar igemódok rendszerét az előbbiek figyelembe vételével a következőképpen írhatjuk le (az egyszerűség kedvéért, de céljainknak megfelelően elhagytuk az igeidőket és a határozatlan ragozású paradigmát):

Feltételes mód

Formája: módjel, segédige

Jelentése: a tényleges világ létezéséhez kötött vagy az irreális világ kifejezése

megnézném

megnéznénk

megnéznéd

megnéznétek

megnézné

megnéznék

Felszólító mód

Formája: Ø morféma és módjel

Jelentése: akart világ

nézzem meg

nézzük meg

nézzed/nézd meg

nézzétek meg

nézzé meg

nézzék meg

Kijelentő mód

Formája: Ø morféma

Jelentése: faktualitás

megnézem

megnézzük

megnézed

megnézitek

megnézi

megnézik

Kötőmód

Formája: módjel és szórend

Jelentése: puszta virtuális világ

*megnézzem**megnézzük**megnézzed**megnézzétek**megnézzé**megnézzék*

7. A grammatikai leírásnak fontos fejezete annak felsorolása, hogy mely esetekben használunk valamilyen formát. Következzék most a mellékmondati kötőmód számbavétele!

Előbb azokról a grammatikailag megragadható esetekről szólunk, melyekben a kötőmód használata kötelező.

a) Kötőmódú az igei állítmány az olyan célhatározói mellékmondatokban, melyek főmondati utalószava *azért*.

(19) *Azért mulat éjjel-nappal, hogy elfeledje bánatát.*

b) Továbbá az *alkalmas, hajlandó, méltó, kész, jó (valamire), szükséges (valamihez), jó (valaminek)* stb. főmondati állítmányok után a mellékmondatban. Valójában ezekben az esetekben is célhatározói alárendelő mellékmondatokról beszélhetünk, mégpedig a célhatározásnak ama fajtájáról, melynek jelentése: 'vki/vmi felhasználható-e valamilyen folyamatra, szerepre vagy minőségre'. Ezt az esetet formailag *-ra/-re, -hoz/-hez/-höz, -nak/-nek* ragos célhatározásként írhatjuk le.

(20) *Kész vagyok arra, hogy befessem a kaput.*

c) Bizonyos beszédaktusokat kifejező főmondati igei állítmányok után a mellékmondatban. Megnyugtató lenne, ha most biztosan tudnánk állítani, hogy a performatív igék valamilyen jól meghatározható csoportja a mellékmondatban kötőmódot vált ki. A kérdés ennél bonyolultabbnak látszik, s itt még további kutatásokra van szükség. Azt azonban ma is nagy biztonsággal állíthatjuk, hogy a performatív igék mely csoportja vált ki a mellékmondatban imperatívuszt. A következő két példa az előbbiekhöz szolgál adalékul.

(21) *Az építésvezető arra utasította a munkásokat, hogy bontsák le a ferdén álló falat.*

De!

(22) *Az építésvezető ragaszkodott ahhoz, hogy a munkások lebontsák a ferdén álló falat.*

Az a performatív igecsoport, mely a mellékmondatban felszólító módot vált ki, az ún. direktívumok: pl. *ajánl, biztat, javasol, int, kér, tanácsol; parancsol, utasít, elrendel, előír, követel* stb. Ezek az igék valójában indirekt felszólítást tartalmaznak, valamely lehetséges világ létrejöttét, megvalósulását implikálják. Illokúciós erejük oly erős, hogy pl. az utasításnak, kérésnek nincs alternatívája, a perlokúció csak valamely cselekvés végrehajtása lehet. Úgy véljük, hogy a performatív igék körében ezen az úton lehet a kutatást folytatni. Úgy tűnik, hogy a perlokúcióban lehet a megoldás kulcsa.

(Hadd jegyezzük meg közbevetőleg, hogy a direktív igékből képzett főnevek beszédaktus-értéküket nem veszítik el.

(23) *Az az utasítás hangzott el, hogy a munkások bontsák le a ferdén álló falat.)*

Egy másik, szintén beszédaktust jelentő igecsoport (pl. *rávesz, rábír, megenged, ragaszkodik, sürget* stb.) azonban megengedi a hallgatónak a szubjektív mérlegelést, azaz már hiányzik a beszélő szándékából a parancs, így a beszélő elvárása, a mondat perlokúciós ereje is gyengébb. A (22)-t értelmezve: az építésvezető ragaszkodása a falbontáshoz még nem feltétlenül jelenti azt, hogy a munkások a falat le is bontják. Ezen igék illokúciós ereje sokkal enyhébb, mint a direktívumoké, s éppen ezért megengedik azt is, hogy valami megvalósuljon, de azt is, hogy ne valósuljon meg, tehát jelentésük fenntartja a valóságos és a virtuális világ alternatíváját. S az elemző számára úgy tűnik, ha ez az alternatíva megvan, akkor ez a kettősség a mellékmondati kötőmóddal fejeződik ki.

Fel kell figyelniük arra is, hogy az előbb számba vett igék (*rávesz, rábír* stb.) antonimái, tehát a negatív jelentéstartalmú igék szintén kötőmódot követelnek, azaz a lehetséges világ bekövetkezésének megakadályozása is elégnek látszik a mellékmondati konjunktívusz megjelenéséhez.

(23) *Az építésvezető megtiltotta, hogy lebontsák a munkások a falat.*

Ugyanebbe a negatív jelentésű körbe tartozik az *ellen* névutós utalószót tartalmazó főmondat utáni mellékmondati kötőmód is.

(24) *János az ellen lépett fel, hogy bárki feliratkozhasson a listára.*

d) Mellékmondati kötőmódot azonban nemcsak performatív igékkel lehet használni, hanem a legtöbb igével. Ehhez teljesülnie kell valamilyen grammatikai feltételnek, például annak, hogy a főmondatban módhatáro-

zói úgy utalószónak kell lennie. Úgy látszik, a főmondati módhatározás utat nyit a mellékmondati kötőmód előtt.

(25) *János úgy dolgozik, hogy elérje az esti gyorsvonatot.*

e) Röviden érdemes még arról is szót ejteni, hogy a magyar függő beszéd közömbös az igemóddal szemben. Ezt azért kell megemlítenünk, mert pl. a németben a Konjuktív I. legfontosabb funkciója éppen a közvettség, a mondat tartalmával szembeni távolságtartás kifejezése. A magyarban a kijelentő, a feltételes és a felszólító mód egyaránt megjelenhet a függő beszédben, közvetettséget nem fejez ki, hiszen a magyar függő beszéd „csak” idézi a másik közleményét.

(26) *János azt mondta, hogy elmegy bevásárolni.*

(27) *János azt mondta, hogy elmenne végre bevásárolni.*

(28) *János azt mondta, hogy menjek el bevásárolni.*

Kötőmód nem jelenhet meg függő beszédben, mert a magyar konjunktívusz tipikusan mellékmondati jelenség.

8. A magyar nyelvtudomány történetében többször is felmerült a konjunktívusz lehetősége, de a kötőmód konszenzusos elismeréséig soha nem jutott el a magyar lingvisztika. Nyelvészeti kézikönyveinkben ma nyomát sem találjuk a kötőmódnak. Pedig az érvek nagyon amellett szólnak, hogy van kötőmód a magyarban. (Ha nincs, akkor a mellékmondati „felszólító mód” értelmezésével változatlanul adós a magyar nyelvtudomány.)

Összefoglalásképpen még egyszer nézzük át, milyen érveket lehet felhozni a magyar konjunktívusz mellett:

– A konjunktívusz az ómagyar korban jött létre a főnévi igeneves szerkezetek mellékmondatos feloldásával.

– A kötőmód jele homonim a felszólító módéval, ami egyben el is takarja a negyedik igemódunkat.

– A kötőmód megkülönböztető formai jegye az igemódosító szórendje.

– A magyar konjunktívusz csak *hogy* kötőszós mellékmondatban fordul elő. Mellékmondatban felszólító módú igei állítmány is lehetséges. A két módot szórendi szempontok alapján lehet elkülöníteni.

– A magyar kötőmódnak alakja ellenére nincs felszólító jelentése.

– Funkciója pedig egy olyan virtuális világ megjelenítése, mely nincs feltételekhez kötve és nem akart világ.

Tapasztalataim szerint a magyar mint idegen nyelv oktatásában talán éppen a nyelvtanulók kompetenciájában meglévő párhuzam miatt meglepően könnyen tanítható a kötőmód. Ezzel a magyar mondatok generálásának egy komoly buktatóját kerülhetjük el.

Irodalom

- Benkő 1995: Benkő Loránd (főszerk.), A magyar nyelv történeti nyelvtana II/2. A kései ómagyar kor. Mondattan, szöveggrammatika. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- É. Kiss 1998: É. Kiss Katalin–Kiefer Ferenc–Siptár Péter, Új magyar nyelvtan. Osiris Kiadó, Budapest (az igemódosítókról: 31–39).
- Hegedűs 1999: Hegedűs Rita, Alany-e az állítmány? In: Balaskó Mária–Kohn János: A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke II. A VIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia előadásainak gyűjteményes kiadása. Szombathely. 319–324.
- Kiefer 1990: Kiefer Ferenc, Modalitás. *Linguistica, Series C, Relationes*, 1. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.
- Komlósy 1992: Komlósy András, Régensek és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.), *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 299–527.